

Жадид

2024-yil
19-yanvar
№ 4 (4)

Tilda, fikrda, ishda birlid!

Jadid

adabiy, ilmiy-ma'rifiy va ijtimoiy haftalik gazeta

ФАХРИЯ

ФАЛАБА НИШОНЛИ БАЙРОК

Табаррук байроқ! Сенга тикилиб ўйларга толаман. Сени түф деб атасам, қалбимда түгён туғилади, ялов десам юрагимда олов алгангаланды. Ватанининг шаҳар ва қишлоқларида, овулларида шунчалик юксакда ҳилпираб турибсанки, дилимда самовий ҳис-туйгулар ўйғонади. Бу туйгуларнинг ранги мовий, юқсаклиги самовий. Кўкда ўн икки юлдуз порлаб туриди. Сен гоҳ оқ, гоҳ мовий, гоҳ яшил, гоҳ қизил рангларда товланиб, ҳилпираганинг камалакдай жилоланасан. Гёй момоқандироқ гумбурлаб, осмону фалакка гулдурос соглаш, шаррос ёғмир қўйиб ўтгандан кейинги беғубор табиатнинг оламга ифор таратган сокинлигига товланган камалак сингари... Мана шу яшил-мовий жилоланганди, юлдузлари бедор, ҳилоли дунёга омонлик тилаган соғ само ҳам, унинг бир парчасидай ҳилпираб турган мұхташам байроқ ҳам менини!

Жанговар байроқ!

Сенга боққанда қалбимда мислсиз куч-куват, мардлик, жасоратни хис этаман. Сенинг мўъжизалар яратишнинг тарихдан аён. Соҳибиқорон Амир Темуронинг афсонавий зафар йўли хакида Шарафиддин Али Яздий битган "Зафарнома" гувоҳлик беради: "Сайид Барракам, Макканинг шарифларидин эрди ва ул маҳалда Ер юзининг содотларига акрам ва ашрафи эрди, ул ерда ҳазрат соҳибиқорон кошига табла ва аламким (жанговар ногора ва байроқ), салтанатнинг аломати турур, ўзи била келтуруб, пешкаш қиди ва муборак тилини очиб шаҳаншоҳлик мұждасин берди".

Бу тарихий воқеа ўша вактда ҳали салтанат таҳтига чикмаган, 34 ёшли Амир Темурга мислсиз разбат бағишладики, кейинчалик Соҳибиқороннинг барча душманларга қарши муҳрабаларда ҳамиша кўли баланд келаверди. Бобомизни пирлар кўллаган, пирлар тақдим этган байроқ эса, зафар йўлларини очган эди. Бобомиз учта ҳалқа тасвири товланган мовий байрогини баш узра кўтарганида ҳам мовий осмонларга қўшилиб ҳилпираган, галаба тимсолига айланган. Бора-бора бобомизнинг бай-

роғи ер юзининг ярмини босиб ўтди, инсоният тарихидаги музaffer байроқка айланди.

Ха, байробим, сен аввалбошдан жанговар, музaffer яралгансан. Андижонда таваллуд топган жаҳонглашта бобомиз Захирридин Мухаммад. Бобур гозий Фармонида ёзади: "Фатҳнома" ларда бәён қилинганидек, мувофакият кўллари галаба нишонлан байроқларимизни Деххи, Орга, Жўнпур, Харид Баҳор ва бошқа ўлжаларда кўтарди".

Галаба нишонли байроқ!

Зафарларга йўлловчи байроқ, ҳамон дунёнинг турли кентларидаги мусобақаларидан галаба қозониб, сенинг узра, дунёнинг бошқа мамлакатларининг байроқларидан ҳам юқсанкроққа кўтаратгандан юртимнинг мард ўлонларини олқишилаймиз.

Байроқ, сен – бирлаштирувчи кучсан!

Сен нафақат юртимиздаги, балки дунёга юлдузлар сингари сочилиб кетган юртдошларимизни руҳан бирлаштирувчи ва келажакка бошловчи мўжизасан! Сенда барчамизни ягона куч-кудратга айлантирувчи оҳанрабор. Сен гоҳ эндиғина мактаб остонасига қадам қўйган болаларнинг кўлларида ҳилпира-

санг, гоҳ Сангардак шаршарасидан таралган заррин сув томчиларида камалак сингари нур таратасан, гоҳ дунёнинг энг баланд чўққисида ҳилпираб, само билан бўйлашасан. Юртимиздаги энг баланд чўққи – "Ҳазрати Сulton"да ҳам дилларга фурур бағишламоқдасан. Ҳалқимизнинг байрамларида, тантаналар кунларда қалбимизга кувончлар улашасан.

Шунда сенинг ишончили кўлларда эканингга шукроналар қиласан.

Келажакка бошловчи байроқ!

Учинчи Ренессанс пойдеворини яратиш ниятида турли соҳаларда фидкорона меҳнат қилаётган Янги Ўзбекистон ўшлари сенинг пойнингда Ватанни кўз қорачиғидай асраш, уни ўз шашни ва номусидай ҳимоя қилишга қасамдёд қиласан.

Дунё мамлакатларидаги элчинонларимиз биноларида, қатор ҳалқаро ташкилотлар

қароргоҳларида Ўзбекистон рамзисан. Давлат рамзлари ҳамиша муқаддас ва улуғ саналади. Сенинг таваллуд айёминг – ташкил қилинган кунинг ҳалқимиз байрамидир.

Энг мўхими эса, бутун дунё мамлакатларининг рамзлари қаторида тенг ҳуқуқли, мустақил Ўзбекистоннинг тимсоли бўлиб Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг пештоқида ҳиллираб турибсан. Тарихий сана – 1992 йил 2 марта билан дунёнинг тўридан жой олдинг.

Юртдошим, мен сенга Ватан байроғини юқсанларга кутариш бахтни тилайман. Бу сенинг қалбингга мардлик, бирдамлик, ватанпарварлик туйгуларини баҳш этади. Шундагина Ватаннинг муносиб фарзанди бўласан.

ХУМОЮН

БУГУННИНГ ШЕЪРИ

Сирохиддин САЙИД,
Ўзбекистон ҳалқ шоюри

ЖАДИД БЎЛГИЛ

"Жадид" газетаси чиқиши муносабати билан

Саҳарлар янграган бонгдай –
Туғилгин янги ҳар тонгдай.

Адаб – ёт бўлган оламда,
Жаҳолат тўлган оламда

Даланг, лоланг учун ўртган,
Қизу боланг учун ўртган.

Элинг то топгай оройиш –
На ором бил, на осоииш.

Ўтар ҳар дамни ўзгартир,
Кейин оламни ўзгартир.

Нечунки бунча мудроқсан?
Қаҷон бўлгайсан ўғоқсан?

Келиб элларвэр инсонлар,
Яралмиш янги давронлар.

Ватан, миллат давомийдир,
Жадид бобонг Навоийдир,

Дилу жонинг бадал қилгил,
Жадал қилгил, жадал қилгил.

Жаҳонда душману дўст бор,
Ҳали қанча каму кўст бор.

Замондай ёрқин оҳанглиғ,
"Жадид" номли газит янглиғ.

Туронсан, мулки Туронсан,
Бугун чин Ўзбекистонсан.

Надир молинг билан ҳолинг?
Шуми бор орзу-аъмолинг?

Умрни битта фурсат бил,
Элу юртингни юксалтир.

Даҳо, зукколаринг қайтмиш,
Улуғ сиймоларинг қайтмиш.

Сирохиддин Сайид, билгил,
Ўтар юз йил, яна юз йил,

Бу очунга нечун келдинг?
Магар очун келдинг?

Күёш ҳар кун жадид бўлгай,
Элу юртга ҳайт бўлгай.

Заволингга сабаб шулдир.
Камолингга талаб шулдир.

Масал бордирки: ҳечдан – кеч,
Ўзингдан кеч, ўзингдан кеч.

Сен ҳам бедор бўл, эй ўғлон,
Бўлак йўл йўқдир, эй ўғлон.

Бу кунларни ғазал қилгил,
Жадид бўлгил, жадид бўлгил.

МУНОСАБАТ

ТАҲДИДЛАРДАН ОГОХ БЎЛ, ОДАМЗОТ!

Ўтган 6 йил давомида мамлакатимиз мисли кўрилмаган трансформация жарабини бошдан кечири. Олий борилган иқтисодий-иҳтиими ислоҳотлар кўламини қисса сатрларда баён қилиш амриҳол. Улар кириб бормаган соҳалар қолмади ҳисоб. Унинг заворини ҳис этмоқ учун 2016 йилдан илгариги ҳаётимизни бугуннисиз билан киёслашнинг ўзи кифоя. Давлатимиз раҳбарининг узоқни кўзлаб, пухта ўйланган стратегик режалари амалга ошаётгани халқимизнинг ёрқин келажакка ишончини тобора мустаҳкамлаётir.

Халқимизнинг қатиъияти, шижоати ва жасорати туфайли қисса даврда катта ютукларга эришилди, барча соҳалар та-назулдан чиқиб ривожланиш сари қадам кўйди. Бу йўлга-ку, чиқдик, аммо олдимизда яна қатор муаммолар пайдо бўлди. Farb давлатларида кескин кўзга ташланётган маънавий та-назул кўринишлари Интернет тармоқлари орқали бизнинг ҳаётимизда ҳам акс садо берадётгани ёшларимиз орасида ахлоқий фазилатларимиздан бегоналашибга, миллий қадриятларимизга бефарҳликка сабаб бўлайтгани сезилмоқда.

(Давоми 3-саҳифада) >

ЖАДИДШУНОСЛИК

"ФРАНСАНИ САОДАТЛИ ТЎҒРИ ЙЎЛГА СОЛДИЛAR..."

Улкан ижодкорларга хос хусусиятлардан бирни уларнинг илк асарларида ётган истеъоддининг намоён бўлишидир. Чўлпон ана шундай бадий сўз санъаткорлари қаторида туради. Унинг дастлаби ижодий қизиқишлари, шеърлари, мақалаларида ётган мамлакат ҳаётни ва адабиёти олдиғаги долзарб муаммолар, вазифалар акс этди. Улардаги бадий, илмий-эстетик қадриятлар, наинки ўз даври, балки келгуси замонлар учун ҳам ибрат бўлгугу дараҷада экани билан ажralиб туради.

"Тараққи" газетасини мунтазам ўқишига киришганида у 13 ёшлар атрофида эди. Рус тилини ўрганиши зарурати ҳақида маҳсус мақола ёзиб, "Туркiston вилоятининг газети"да чоп этирганида 15 ёшга тўлмаганди. Ўзини қизиқитирган саволлар билан шу ёшда Исломи Гаспиралига мактуб билан мурожаат этади: саволлар шу қадар долзарб эдики, аллома ўз жавобини "Туркiston вилоятининг газети"да эълон қиласди. 20 ёшга борар-бормас ёзган шеърларида Farb мамлакатлари халқлари ҳаётда кечган жаҳон аҳамиятига молик ҳодисаларга муносабат билдиради. Шу нуқтадан назардан Чўлпон ижодининг кичик бир қиррасига, хусусан, унинг шеърларида француз озодлик шеърияти мотивлари акс этишига назар ташлаш ўринидир. Шоир икодида француз шеърияти мотивлари деганда, унинг асарларида акс этган Франция ҳалқи ҳаётидаги айрим улкан тарихий воқеалар, жараёнлар, қаҳрамонлар ҳамда уларга позитив муносабати назарда тутамиш.

Чўлпон ўзбек адабиётига олиб кирган француз мотивлари ва уларда акс этган тарихий ҳодисалар талқуни ўзбек халқининг дунёкаришини янгилайди ва пироварида ҳаётига мотивлари майданга ташлашга кўрсатади, деб умид қиласди. Француз маърифатпарвар ви ижтимоий адабиётидаги эски тузумни, монархияни, хурофтот ва бидвани фош этиб, шу тариқа ҳалқни озодликка, эркка чорлаш мотивлари Чўлпон ижодида айни шу масалалар билан бир қаторда Ватанини, миллатни истибоддан кутулишга чорлаш мотивлари билан тўйини боради.

(Давоми 6-саҳифада) >

МОЗИЙГА ҚАРАБ...

"КИШИ ЎРГАНИБ, СҮНГ ДОНО БЎЛУР..."

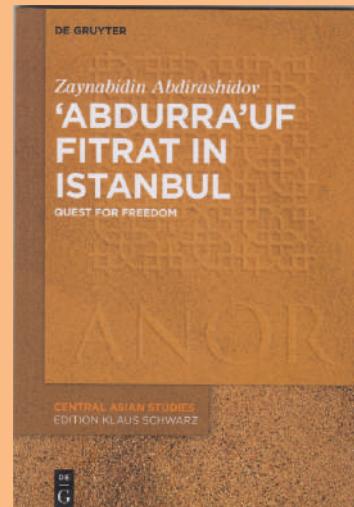
Бундан 40 йилча олдин "Адабий мерос" журналида "Кутадгу билиг"нинг уйғур ёзувида варианти ҳақида" сарлавҳали бир мақола чоп этилган, мақола муаллифи бугун 70 ёшини қаршилаётган таникли олим Қосимжон Содиков зди. Кейинчалик унинг илмий фаолиятида бир неча йўналишлар шаклланди. Булар: Қадимги туркӣ обидаларнинг лингвопоэтик тадқики; Қадимги туркӣ ҳалқлар кўллаган ёзувлар тизими; Уйғур ёзувида тарихий-адабий манбалар тадқики; Қадимги ёзма обидаларнинг тадқики ва таҳлили.

Қ.Содиковнинг илм ахлига танилишида "Кутадгу билиг"нинг тил хусусиятлари" тадқикиоти муҳим аҳамият касб этди. Муаллиф бу асарида асосий эътиборни ёдгорликнинг фонетик ва график хусусиятларига қаратган. У таҳлили жараёнидан қадимги туркӣ обидалар, "Хустастанифт", "Олтин ёрғу", "Ўрта Осиё "Тафсир"и", "Девону луғот ит-турк", "Хибат ул-ҳақоиқ" ва бошқа манбаларни қиёсий таҳлили жараёнига жалб этган. Ишдаги умумий илмий-назарий ҳамда амалий савиянинг баландлиги шундан.

(Давоми 4-саҳифада) >

БУ КИТОБЛАРНИ ЎҚИДИНГИЗМИ?

Abdurra'uf Fitrat in Istanbul. Quest for Freedom (Абдурауф Фитрат Истанбулда. Озодликка интилиш).

Муаллиф: адабиётшунос олим Зайнобидин Абдирашидов. Китоб 2023 йили Германиянинг нуғузли “De Gruyter” нашириётида инглиз тилида нашр этилган.

Шарқ мусулмон дунёсида кенг тарқалган ислоҳотчилик ҳаракати XX аср бошларига келиб Туркистонда ҳам ёйилди. Ушбу ҳаракат жамиятнинг турли соҳаларида кўзга

ташланба бошлади. Хусусан, таракқийпарвар жадидлар, зиёлиларнинг сайд-ҳаракати билан таълим, фан, матбуот, санъат ва маданият жабхаларида муҳим ўзгаришлар юз берди.

Китоб Туркистон жадидларининг пешқадам намояндаларидан бирни бўлмиш Абдурауф Фитратнинг қизғин ижтимоий-сийесий, илмий ва адабий фаолиятига багишланган.

Хусусан, унинг илк фаслида Бухорога жадидчилик foяларининг кириб келиши, тарқалиши, Фитратнинг илк сийесий, ижтимоий фаолияти ҳақида сўз юритилади.

Китобнинг иккичи фасли Фитратнинг ҳаёт йўлига доир тарихий, биографик ва турли илмий маълумотлар таҳлилидан иборат. Шунингдек, ушбу бўлимдан алломаннинг Истанбулга кетишидан аввалиги, яни, 1910 йилгача бўлган ҳаётига оид бир қанча маълумотлар ўрин олган.

Асада Фитратнинг миллий ўзлиқ масаласидаги қарашлари янги маълумотлар асосида очиб берилиб, унинг Истанбулдаги ҳаёти ва фаолияти, ўзғоний йўлни топишдаги изланишлари тўғрисида хикоя килинади.

Бироқ Туркистон зиёлилари билан алоқаларига оид изланишлар кам. Шу маънода, ушбу китоб бу борадаги бўшликни бир қадар тўлдиради, дейиш мумкин.

Ғаспирали ташабуси билан бошланган жадидчилик ҳаракатидан мурод – миллий тафakkurни ўтиготиш ва бу орқали мустакилликка эришиш эди. Мазкур ҳаракат XX аср бошларига Түркистон зиёлилари томонидан Ватан озодлиги учун ягона йўл сифатида қабул қилинган.

Китобда барча түркӣ ҳалқларнинг буюк фарзанди И smoil Ғаспиралининг ҳаёти ва фаолияти тарихий ҳужжатлар воситасида ёритилган. Хусусан, унда Түркистонга янги усул мактабларининг очилиши бевосита И smoilбей номи билан боғлиқлиги таъкидланади.

Муаллиф Ғаспиралининг 1893 ва 1908 йиллардаги Түркистонга сайд-ҳатларидан кўзлаган мақсадларини таҳлил этар экан, “янги усул”, “янгилик”, “ислоҳот” тушунчалари қаердан ва қандай пайдо бўлди, деган саволга жавоб топишга, уларнинг моҳиятини буюк ислоҳотчилик Ғаспирали ва унинг түркистонлик маслаҳотлари фаолияти мисолида очиб беришга ҳаракат қиласди.

Муаллиф Ғаспиралининг 1893 ва 1908 йиллардаги Түркистонга сайд-ҳатларидан кўзлаган мақсадларини таҳлил этар экан, “янги усул”, “янгилик”, “ислоҳот” тушунчалари қаердан ва қандай пайдо бўлди, деган саволга жавоб топишга, уларнинг моҳиятини буюк ислоҳотчилик Ғаспирали ва унинг түркистонлик маслаҳотлари фаолияти мисолида очиб беришга ҳаракат қиласди.

И smoil Ғаспирали. Дорур-Роҳат мусулмонлари. Китоб 2022 йили Тошкентда “Академнаш” нашириётида чоп қилинган.

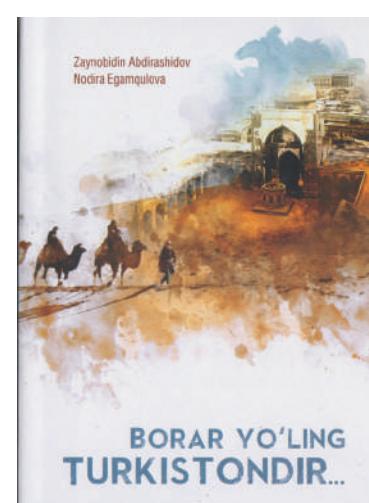
Китоб иккى қисмдан иборат. Биринчи бўлимда жадидчилик ҳаракатининг асосчиси И smoil Ғаспирали ҳаёти, ижодий ва ижтимоий фаолияти ҳақида маълумот берилган бўлса, иккичи фаслдан унинг “Фарангистон мактублари”, “Дорур-Роҳат мусулмонлари” романлари ва “Оврупо маданиятiga бетаррафона бир назар” рисоласи ўрин олган.

Китобнинг буюк жадид ҳаёти ва фаолиятига багишланган биринчи қисмida Николай Илминский бошчилигидаги рус миссионерлар гурухининг туркӣ ҳалқлар таълим тизимини шакллантириш, уларни маънавий жиҳатдан боғлаб турган воситалар, жумладан, ягона алифбодан маҳрум қилиб, ҳар бир минтақа лаҳжаси асосида кирил ёзувини жорий этиш бўйича олиб борган ишлари ҳақида сўз юритилади. Миссионерларнинг бу билан туркӣ миллатларни ичидан парчалаб, уларни руслаштириш ва христиан динига олиб кириш сиёсатига карши курашган Ғаспирали ва унинг издоҳшари фаолияти ҳақида муҳим маълумотлар берилади.

Эътиборли жиҳати шундаки, Ғаспирали адабий асарлари қаҳрамони тошкентли Мула Аббос исмли йигиттир. У том маънода ҳақиқий жадид. У аввало диндош ва миллатдошларни фафлат уйқусидан ўғониб, илм олишга давлатда таълим тизимида қаратган.

Муаллиф Ғаспиралининг 1893 ва 1908 йиллардаги Түркистонга сайд-ҳатларидан кўзлаган мақсадларини таҳлил этар экан, “янги усул”, “янгилик”, “ислоҳот” тушунчалари қаердан ва қандай пайдо бўлди, деган саволга жавоб топишга, уларнинг моҳиятини буюк ислоҳотчилик Ғаспирали ва унинг түркистонлик маслаҳотлари фаолияти мисолида очиб беришга ҳаракат қиласди.

Борар йўлинг Түркистондир... Китоб 2023 йили Тошкентда “Академнаш” нашириётида чоп қилинган. Муаллифлар Зайнобидин Абдирашидов, Нодира Эгамкулова.

Маълумки, жадидчилик ва жадидлар олдида турган энг долзарб масала таълим соҳасини ислоҳ қилиш ва уни бутунлай янги боскичга олиб қишишади.

Мустамлакачи ҳукуматнинг Туркистондаги вакиллари ҳам ўлкани нафақат сийесий ва иқтисодий жиҳатдан, балки маънавий тарафдан ҳам ўзига бўйсундириш, маҳаллий ҳалқларни тўлиқ руслаштириш мақсадида ётиборини биринчи навбатда таълим тизимида қаратган.

Рус ҳукумати мусулмон таълим тизими давлат томонидан ётиборга олинмаса, унинг молиявий асоси бўлган вақф институти бекор қилинса, ушбу тизим вақт ўтиши билан ўз-ўзидан кулашини яхши билар эди... Монографиянинг биринчи бобида шу масала таҳлил қилинган.

Миллий ўзлиқни йўқотиш сиёсатига қарши ўлароқ жадидлар янги усул, яъни, жадид мактабларига асос солишиб. Уларнинг миллат равнаки, юрт озодлиги йўлидаги сайд-ҳаракатлари, ҳалқни истиқлол учун курашга тайёрлаш, янгича фикрлайдиган, янги билимларни мукаммал эгаллаган янги авлодни тарбиялаш билан боғлиқ фаолияти монографиянинг иккичи қисмидан

Китобнинг иккичи қисмидан

Түркистон вақти мабутоидан эълон

қилиниб, бугунга қадар қайта нашр этилмаган турли мавзулардаги мақолаларнинг табдили ўрин олган.

Китобнинг иккичи қисмидан

Түркистон вақти мабутоидан эълон

қилиниб, бугунга қадар қайта нашр этилмаган турли мавзулардаги мақолаларнинг табдили ўрин олган.

Китобнинг иккичи қисмидан

Түркистон вақти мабутоидан эълон

қилиниб, бугунга қадар қайта нашр этилмаган турли мавзулардаги мақолаларнинг табдили ўрин олган.

Китобнинг иккичи қисмидан

Түркистон вақти мабутоидан эълон

қилиниб, бугунга қадар қайта нашр этилмаган турли мавзулардаги мақолаларнинг табдили ўрин олган.

Китобнинг иккичи қисмидан

Түркистон вақти мабутоидан эълон

қилиниб, бугунга қадар қайта нашр этилмаган турли мавзулардаги мақолаларнинг табдили ўрин олган.

Китобнинг иккичи қисмидан

Түркистон вақти мабутоидан эълон

қилиниб, бугунга қадар қайта нашр этилмаган турли мавзулардаги мақолаларнинг табдили ўрин олган.

Китобнинг иккичи қисмидан

Түркистон вақти мабутоидан эълон

қилиниб, бугунга қадар қайта нашр этилмаган турли мавзулардаги мақолаларнинг табдили ўрин олган.

Китобнинг иккичи қисмидан

Түркистон вақти мабутоидан эълон

қилиниб, бугунга қадар қайта нашр этилмаган турли мавзулардаги мақолаларнинг табдили ўрин олган.

Китобнинг иккичи қисмидан

Түркистон вақти мабутоидан эълон

қилиниб, бугунга қадар қайта нашр этилмаган турли мавзулардаги мақолаларнинг табдили ўрин олган.

Китобнинг иккичи қисмидан

Түркистон вақти мабутоидан эълон

қилиниб, бугунга қадар қайта нашр этилмаган турли мавзулардаги мақолаларнинг табдили ўрин олган.

Китобнинг иккичи қисмидан

Түркистон вақти мабутоидан эълон

қилиниб, бугунга қадар қайта нашр этилмаган турли мавзулардаги мақолаларнинг табдили ўрин олган.

Китобнинг иккичи қисмидан

Түркистон вақти мабутоидан эълон

қилиниб, бугунга қадар қайта нашр этилмаган турли мавзулардаги мақолаларнинг табдили ўрин олган.

Китобнинг иккичи қисмидан

Түркистон вақти мабутоидан эълон

қилиниб, бугунга қадар қайта нашр этилмаган турли мавзулардаги мақолаларнинг табдили ўрин олган.

Китобнинг иккичи қисмидан

Түркистон вақти мабутоидан эълон

қилиниб, бугунга қадар қайта нашр этилмаган турли мавзулардаги мақолаларнинг табдили ўрин олган.

Китобнинг иккичи қисмидан

Түркистон вақти мабутоидан эълон

қилиниб, бугунга қадар қайта нашр этилмаган турли мавзулардаги мақолаларнинг табдили ўрин олган.

Китобнинг иккичи қисмидан

Түркистон вақти мабутоидан эълон

қилиниб, бугунга қадар қайта нашр этилмаган турли мавзулардаги мақолаларнинг табдили ўрин олган.

Китобнинг иккичи қисмидан

Түркистон вақти мабутоидан эълон

қилиниб, бугунга қадар қайта нашр этилмаган турли мавзулардаги мақолаларнинг табдили ўрин олган.

Китобнинг иккичи қисмидан

Түркистон вақти мабутоидан эълон

қилиниб, бугунга қадар қайта нашр этилмаган турли мавзулардаги мақолаларнинг табдили ўрин олган.

Китобнинг иккичи қисмидан

Түркистон вақти мабутоидан эълон

қилиниб, бугунга қадар қайта нашр этилмаган турли мавзулардаги мақолаларнинг табдили ўрин олган.

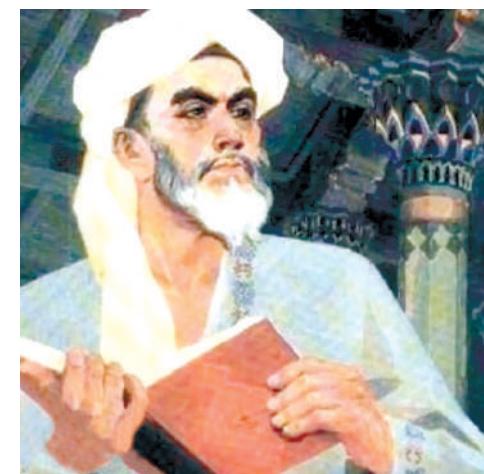
Китобнинг иккичи қисмидан

Түркистон вақти мабутоидан эълон

МОЗИЙГА ҚАРАБ...

“КИШИ ЎРГАНИБ, СҮНГ ДОНО БЎЛУР...”

(Бошланиши 1-саҳифада)

ва аҳамиятини аниқлайди.

Мазкур тадқиқотлардаги асосий фазилат лисоний ходисалар мөхиятини замонавий тилшуносликдаги мавжуд ёндашувларга хос мөъёр ва мезонлар билан таҳлил этишда намоён бўлади. Бу жиҳатдан олимнинг тавсифлашдан бошлаб типологик, оппозицион (зидлаш), компонент таҳлил, реконструкция, мантиқий қўёслаш, мухтасар килиб айтгандай, комплекс ёндашувлардан фойдаланиши иш самарадорлигига ижобий таъсири ўзига мавжуд ёндашувлардан таҳлил этишади. Мана шу фактнинг ўзиёқ мазкур тадқиқотларнинг теранлиги ва аҳамиятини тасаввур қилишга имкон беради.

Қосимжон қизиқиш доираси анча кенг олимлар сирасидан. Унинг фалсафа ва дин тарихи (“Қадимги туркий халқларнинг диний-фалсафий қарашлари”, “Шарқ фалсафаси”, “Қадимги турк фалсафаси”, “Олтин Ўрда ва темурийлар даврида яратилган туркий ёрликлар: тарихий-филология талқин”, “Илк ва ўрта асрларда яратилган туркий ҳужжатлар”) йўналишлардаги кузатиш ва тўхтамлари фикримизни тасдиқлайди.

Олимнинг фан тарихи, фан ютуклирини оммалаштириш борасидаги фаолияти ҳам ранг-баранг. Бу жабҳада яна қадимги манбалар, уларни мазмун ва мөхияти улардаги етакчи конуннинг ва тенденциялар мөхиятини кўрсатиш, янги факт ва материалларни илмий мумомалага киритиш, шу соҳадаги мутахассислар фаолиятини тавсифлаш етакчилик қиласи.

Ўзбек туркийшунослик фанини хорижий олимлар нигоҳига етказишида ҳам Қ.Содиқов салмоқли ишларни амалга оширган. Унинг Америка Кўшма Штатлари, Германия, Жанубий Корея, Мұғалистан, Озарбайжон, Россия, Туркия, Хитой, Қирғизистон, Қозигистон мамлакатларида ташкил этилган халқаро анжуманлардаги мъарузалари бунинг ёрқин мисолидир.

У олий ўкув юртларининг бир қатор

бакалавриат йўналишлари ҳамда магистратура босқичи учун ўкув дастурлари,

кулланмалар (“Ўзбек адабий тили тарихидан (университетларнинг филология факультетлари учун кўлламма), “Қадимги туркий ўзувлар” ва “Қадимги туркий тип” фанларидан дарс матнлари, “Тип тарихи: Илк ўрта асрларда туркий дунёда кечган лингво-маданий ҳараёнлар”, “Тип тарихи: Илк ўрта асрларда туркий дунёда кечган лингво-маданий ҳараёнлар”, “O’zbek muntazot adabiyoti”) яратди.

Таъкидлаш жоизки, бундай кузатишлар олимнинг миллий тил тарихи ва унинг ривожига оид қарашлари фалсафий-методологик асосларининг кувват олиши учун ҳам муносиб омил бўлган.

Албатта, бу йўналишда ҳам унинг қадимги туркий обидаларнинг лисоний жиҳатлари тадқиқи ва таҳлилига оид фаолияти устуворлик қиласи. У адабий тил тарихида кечган ўзига хос лисоний қонуният ва жараёнлар мөхиятини асосли тарзда кўрсатиб беради (“Туркий ўзма ёдгорликлар тили: адабий тилнинг юзага келиши ва тикишни”), уларнинг матнга боғлиқ бўлган мазмун хусусиятлари, ижтимоий ҳамда адабий-естетик баҳоларини муайянлаштиради (“Эски туркий битиглар”, “Кўк турк битиглар” ва уларнинг талқини. Мангу битиглар, уларнинг ҳозирги адабий тилимиз тарихида ўри

очик кўриш мумкин. Ўқитувчининг билгани бошқа, аммо билганинни бошқаларга етказиш тамомила бошқа нарса эканини мутахассилар яхши билишиади. Қосимжоннинг педагогик маҳорати бир умрлик тажрибаларнинг муносиб натижаси сифатида жамланган. У фаолиятини умумий ўрта таълим мактабида бошлагани учун ҳам болалар психологиясини яхши билади. Олий таълим ва ўндан кейинги таълим жаҳонларида кўп йиллардан бўён машгулотлар олиб бориши эса, катта ёшдагилар руҳиятини ҳам атрофлича ўрганиш имконини берган. Ҳозиргача ўзи фаолият юритиб келаётган Тошкент давлат шарқшунослик университети талабалари, изланувчилари ҳамда докторантлари даврасида қизғин педагогик жараёнлар ичада машшур.

Кўп йиллик ўқиб-ўрганишидан Коғимжонда ҳар қандай олимнинг ҳавасини келтирадиган даражада кенг ва мустаҳкам билим заҳиралари, уларни бошқаларга етказишининг шакл ва усулларидаги ранг-баранглик жуда муносибтарда мумтоз адабиёт намуналарини нашр этишда бу жабҳада узукка кўйилган кўзек ярашилини бўлди. “Муҳокамат ул-лугатайн”нинг янги нашрни эса (Қосимжон Содиқов таҳлили, табдил ва талқини остида. “Akademnashr”, 2017) мазмун ва мөхиятига кўра бугунги наувишуносликка муносиб хисса бўлиб кўшилди.

“Девону луготит-турк” қадимият билан алоқадор бўлган кўплаб тушунча ва сўзларнинг қомусий лугати. Махмуд Кошгари “Девону луготит-турк”да “алл” сўзининг изохи учун қадимий бир мақолни кептиради: Алл йағида, алчақ жағида. Мақолдаги охирги сўз араб ўзувида бошқачароқ кўрсатилган, унинг транскрипциясида эса бошқа шакл берилган.

Мана шу айрма Қ.Содиқов томонидан ўзибога олинган. У аслият (кўлэсмадаги шаклга диккат қаратиб, унинг “соғид” шаклини тиклаган. Натижада мақолнинг тарихий шакли билан боғлиқ ҳақиқат (“Алл йағида, алчақ жўғида” – “Ботир душман билан тўқнашганда, ювощиришида синалади”) қарор топган.

Қосимжоннинг илмий-педагогик қадрлар тайёрлаш соҳасидаги устоzielик мақоми ҳам шоёни таҳсилади. Унинг шогирдлари буғун республикамизнинг турли олий ўкув юртларида, меҳнат жамоаларида фаолият юритишмокда. Уларнинг сафини хорижлик шогирдлар, чет элларда фаолият юритаётган кўп сонли мутахассислар ҳам тўлдириб туриди.

Филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган ёшлар мураббийси Қосимжон Содиқов инсон сифатида ҳам кўпчиликка ўрнек ва намуна.

Зеро, Юсуф Ҳос Ҳожиб айтганларидек:

Киши ўрганиб ўтру билга бўлур,

Билим билса ўтру қамуғ иш унур.

Мазмуни:

Киши ўрганиб, сўнг доно бўлади,

Билим билса, сўнг ҳамма иш унади.

Боқижон ТЎХЛИЕВ,
филология фанлари доктори

бозорининг барча иштирокчилари учун тенг иктисодий-хуқуқий имкониятлар яратишга хизмат қиласи. Қонун лойиҳаси депутатлар томонидан иккинчи ўқиша қабул қиласи.

Жаҳонгир Абдурасолов, Олий Мажлис Қонунчилик палатаси депутати:

– Мажлисда тадбиркорлик фаолиятига тўқсинглик қиласи тадбиркорлик қиласи муммаларни бартараф этишга қаратилган қонун лойиҳасининг иккинчи ўқиша мухоммасига қўзиган кечди. Қонун лойиҳаси тадбиркорлик субъектлари давлат рўйхатидан ўтган ҳудудидан қатни назар уларнинг товарлари, хизматлари, меҳнат ресурслари ва молиявий маблағлари Ўзбекистон Республикаси ҳудудида эркин ҳаракатланишининг кафолатланиши наазарда тутилмоқди.

Кайд этиши керак, ушбу ҳужжатнинг аҳамияти жиҳатлари кўп. Жумладан, қонун лойиҳаси билан Фуқаролик кодек-

сига жисмоний шахслар ва тадбиркорлик субъектлари томонидан микроқарз ёки кредит бериси бўйича амалга оширилган тўлов суммаси агар қарз олувишин мажбуриятларни бажарши учун етарли бўлмаса, қарз олувишин қарз мажбуриятларни мутаносиб равишда сўндирилишини назарда тутувчи тартиб белгиланмоқда.

Шунингдек, микроқарз беришнинг энг ююри миқдорини эллик миллион сўмдан юз миллион сўмгача ошириш низарда тутилмоқда. Бир сўз билан айтганда, ушбу ҳужжат қарз олувишлилар учун кўп молиявий имкониятлар яратади, молиявий имхизматлардан фойдаланиш имкониятларни кенгайтиради.

Наврӯз Юсупов, Олий Мажлис Қонунчилик палатаси депутати:

– Атмосферанинг ифлосланиши глобал экологик муаммолардан бирин саналади. Айни вақтда мамлакатимиз учун ҳам долзарб аҳамиятга эга. Атмосфера

алларга оид мақола ва китобларида ҳар доим кўплаб лугат ва изоҳларни илова қилиб келади. У яратган “Илк ва ўрта асрлар туркий матнлари номларининг изоҳли лугати”, “Кутадгу билиг” сўзлиги талабалар учун ҳам, мутахассислар учун ҳам айни мудда бўлди.

Олимнинг асосий фаолият йўналишининг қаймоғи унинг қадимий манбалар матнларини ўрганиш, тадқиқ ва таҳлил килиш, шунингдек, уларнинг илмий, академик нашрларини тайёрлашда намоён бўлди. Айниса, Махмуд Кошгариининг “Девону луготит-турк” асарининг янги нашри (Нашрга тайёрловчи Қ. Содиқов. Фафур Ғулом номидаги нашриёт-матбаа икодий уйи, 2017) бу юксакликни ишлаб олиб бора мөхим мумтоз адабиёт намуналарини нашр этишда бу жабҳада узукка кўйилган кўзек ярашилини бўлди.

Олимнинг асосий фаолият йўналишининг қаймоғи унинг қадимий манбалар матнларини ўрганиш, тадқиқ ва таҳлил килиш, шунингдек, уларнинг илмий, академик нашрларини тайёрлашда намоён бўлди. Айниса, Махмуд Кошгариининг “Девону луготит-турк” асарининг янги нашри (Нашрга тайёрловчи Қ. Содиқов. Фафур Ғулом номидаги нашриёт-матбаа икодий уйи, 2017) бу юксакликни ишлаб олиб бора мөхим мумтоз адабиёт намуналарини нашр этишда бу жабҳада узукка кўйилган кўзек ярашилини бўлди.

Олимнинг асосий фаолият йўналишининг қаймоғи унинг қадимий манбалар матнларини ўрганиш, тадқиқ ва таҳлил килиш, шунингдек, уларнинг илмий, академик нашрларини тайёрлашда намоён бўлди. Айниса, Махмуд Кошгариининг “Девону луготит-турк” асарининг янги нашри (Нашрга тайёрловчи Қ. Содиқов. Фафур Ғулом номидаги нашриёт-матбаа икодий уйи, 2017) бу юксакликни ишлаб олиб бора мөхим мумтоз адабиёт намуналарини нашр этишда бу жабҳада узукка кўйилган кўзек ярашилини бўлди.

Олимнинг асосий фаолият йўналишининг қаймоғи унинг қадимий манбалар матнларини ўрганиш, тадқиқ ва таҳлил килиш, шунингдек, уларнинг илмий, академик нашрларини тайёрлашда намоён бўлди. Айниса, Махмуд Кошгариининг “Девону луготит-турк” асарининг янги нашри (Нашрга тайёрловчи Қ. Содиқов. Фафур Ғулом номидаги нашриёт-матбаа икодий уйи, 2017) бу юксакликни ишлаб олиб бора мөхим мумтоз адабиёт намуналарини нашр этишда бу жабҳада узукка кўйилган кўзек ярашилини бўлди.

Олимнинг асосий фаолият йўналишининг қаймоғи унинг қадимий манбалар матнларини ўрганиш, тадқиқ ва таҳлил килиш, шунингдек, уларнинг илмий, академик нашрларини тайёрлашда намоён бўлди. Айниса, Махмуд Кошгариининг “Девону луготит-турк” асарининг янги нашри (Нашрга тайёрловчи Қ. Содиқов. Фафур Ғулом номидаги нашриёт-матбаа икодий уйи, 2017) бу юксакликни ишлаб олиб бора мөхим мумтоз адабиёт намуналарини нашр этишда бу жабҳада узукка кўйилган кўзек ярашилини бўлди.

Олимнинг асосий фаолият йўналишининг қаймоғи унинг қадимий манбалар матнларини ўрганиш, тадқиқ ва таҳлил килиш, шунингдек, уларнинг илмий, академик нашрларини тайёрлашда намоён бўлди. Айниса, Махмуд Кошгариининг “Девону луготит-турк” асарининг янги нашри (Нашрга тайёрловчи Қ. Содиқов. Фафур Ғулом номидаги нашриёт-матбаа икодий уйи, 2017) бу юксакликни ишлаб олиб бора мөхим мумтоз адабиёт намуналарини нашр этишда бу жабҳада узукка кўйилган кўзек ярашилини бўлди.

Олимнинг асосий фаолият йўналишининг қаймоғи унинг қадимий манбалар матнларини ўрганиш, тадқиқ ва таҳлил килиш, шунингдек, уларнинг илмий, академик нашрларини тайёрлашда намоён бўлди. Айниса, Махмуд Кошгариининг “Девону луготит-турк” асарининг янги нашри (Нашрга тайёрловчи Қ. Содиқов. Фафур Ғулом номидаги нашриёт-матбаа икодий уйи, 2017) бу юксакликни ишлаб олиб бора мөхим мумтоз адабиёт намуналарини нашр этишда бу жабҳада узукка кўйилган кўзек ярашилини бўлди.

Олимнинг асосий фаолият йўналишининг қаймоғи унинг қадимий манбалар матнларини ўрганиш, тадқиқ ва таҳлил килиш, шунингдек, уларнинг илмий, академик нашрларини тайёрлашда намоён бўлди. Айниса, Махмуд Кошгариининг “Девону луготит-турк” асарининг янги нашри (Нашрга тайёрловчи Қ. Содиқов. Фафур Ғулом номидаги нашриёт-матбаа икодий уйи, 2017) бу юксакликни ишлаб олиб бора мөхим мумтоз адабиёт намуналарини нашр этишда бу жабҳада узукка кўйилган кўзек ярашилини бўлди.

Олимнинг асосий фаолият йўналишининг қаймоғи унинг қадимий манбалар матнларини ўрганиш, тадқиқ ва таҳлил килиш, шунингдек, уларнинг илмий, академик нашрларини тайёрлашда намоён бўлди. А

